

ВІДГУК ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА

доктора економічних наук, професора

Ступеня Романа Михайловича

на дисертаційну роботу

КУХТІНА Юрія Вікторовича

«Ефективне управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад»,

подану на здобуття ступеня доктора філософії
у галузі знань 07 «Управління та адміністрування»
за спеціальністю 073 «Менеджмент»

Актуальність теми дослідження

Управління земельними ресурсами в територіальних громадах набуло надзвичайної важливості в умовах сучасних викликів, з якими стикається Україна. Земельні ресурси є фундаментом економічного розвитку територіальних громадах, слугуючи основним джерелом наповнення місцевих бюджетів та просторовим базисом для інфраструктурних проєктів. Військова агресія проти України призвела до значних руйнувань інфраструктури, мінування сільськогосподарських угідь, що потребує переосмислення підходів до управління земельними ресурсами. Адміністративно-територіальна реформа прискорила створення територіальних громад, але водночас оголила низку проблем, серед яких недосконалість системи управління земельними ресурсами. В цих умовах виникає необхідність розробки ефективної управлінської системи, що враховує національні, регіональні та місцеві особливості, забезпечуючи стабільний економічний розвиток територій. Актуальність цієї проблеми полягає в потребі наукового дослідження концептуальних засад управління земельними ресурсами, розробки нових підходів до їх використання та адаптації до змін в умовах війни та повосинного відновлення. Це питання вимагає оперативного вирішення для забезпечення стійкого розвитку територіальних громад та ефективного використання їх потенціалу.

Зазначене обумовлює високий ступінь актуальності та своєчасності вибору теми дисертаційного дослідження Кухтіна Юрія Вікторовича.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Наукові дослідження дисертаційної роботи виконано відповідно до плану наукових досліджень Харківського національного аграрного університету ім. В.В. Докучаєва за темою «Економіко-правові засади управління земельними ресурсами на основі землепорядного та кадастрового механізмів» (номер державної реєстрації 0116U003885) та Державного біотехнологічного університету за темою «Теоретико-методологічні засади управління земельними ресурсами та розвиток національної економіки в умовах забезпечення сталого розвитку» (номер державної реєстрації 0121U109407).

Ступінь обґрунтованості наукових положень, сформульованих у дисертації

Дисертаційне дослідження є самостійною науковою працею автора. Наукові результати, висновки і пропозиції, що виносяться на захист, отримані автором особисто. У дисертації висвітлено мету дослідження – обґрунтування теоретико-методологічних підходів та науково-практичних рекомендацій щодо ефективного управління земельними ресурсами в територіальних громадах.

У роботі поставлено та вирішено низку теоретико-методичних та практичних завдань:

- розкрито нормативно-правові засади ефективного управління земельними ресурсами на загальнодержавному та місцевому рівнях;
- обґрунтовано концептуальні аспекти ефективного управління земельними ресурсами;
- поглиблено сутність поняття «ефективне управління земельними ресурсами»;

- узагальнено та поглиблено методичні підходи до оцінки ефективності управління земельними ресурсами;

- проаналізовано сучасний стан земельних ресурсів в Україні та висвітлити в загальних рисах чинну систему адміністративно-територіального устрою в державі;

- проведено аналіз ефективності управління земельними ресурсами на прикладі Зміївської міської територіальної громади;

- розкрито екологічну складову управління земельними ресурсами територіальних громад як важливий чинник ресурсозбереження і розвитку регіону;

- розроблено загальну концепцію формування системи ефективного управління земельними ресурсами в територіальних громадах;

- проведено оцінку ефективності управління земельними ресурсами в територіальних громадах за експертним методом;

- здійснено розробку моделі комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами в територіальних громадах.

Для досягнення поставленої мети та вирішення задач у роботі використано широкий перелік методологічних прийомів, таких як: монографічний і абстрактно-логічний (для дослідження законодавчих принципів, а також сутності та змісту складових системи ефективного управління земельними ресурсами в територіальних громадах); аналізу і синтезу (для детального вивчення, систематизації й узагальнення критеріїв та індикаторів оцінювання ефективності управління), індукції та дедукції (для формування системи показників оцінки ефективності управління земельними ресурсами в територіальних громадах); економіко-статистичний (з метою збору й обробки статистичних даних під час висвітлення сучасного стану земельних ресурсів та проблем екологічного стану ґрунтів в територіальних громадах); експертний метод (для оцінки ефективності управління земельними ресурсами в територіальних громадах та при виявленні сучасних проблем розвитку регіону); метод

моделювання, систематизації й узагальнення (для розробки концепції формування системи ефективного управління земельними ресурсами територіальних громад); стохастичний метод, кореляційно-регресійний аналіз, інші статистичні методи (для оцінки ефективності управління земельними ресурсами та під час формування інтегрального показника оцінки ефективності управління землями в територіальних громадах); аналітичний, метод індукції, абстрактно-логічний (при формулюванні висновків та розробці пропозицій з удосконалення управління земельними ресурсами в територіальних громадах).

У цілому, після ознайомлення з дисертаційною роботою та науковими публікаціями є підстави констатувати, що здобувачу вдалося вирішити завдання та досягти мети дисертаційного дослідження. Завдання корелюють з пунктами наукової новизни, а, відповідно, шляхи вирішення поставлених завдань, обрані авторкою, є оригінальними.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертаційній роботі

Наукова новизна полягає в поглибленні теоретико-методологічних засад та обґрунтуванні практичних напрямів забезпечення ефективного управління земельними ресурсами в територіальних громадах. Положення, віднесені у дисертації до наукової новизни, не викликають заперечень.

Автором дисертації вперше обґрунтована концепція формування системи ефективного управління земельними ресурсами територіальних громад, яка включає блоки: формування, впровадження, коригування, оцінка ефективності, що дозволяють підвищити ефективність менеджменту територіальних громад, забезпечують отримання більшого економічного, соціального й екологічного ефекту для мешканців громади від використання наявних земельних ресурсів.

Також не менш важливе значення має положення наукової новизни, сутність якого полягає в удосконаленому методичному підході до

комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами в територіальних громадах, який базується на застосуванні фіскальних індикаторів діяльності територіальних громад певного регіону й характеризує як фінансову самостійність, так і економічну ефективність у сфері управління земельними ресурсами територіальної громади.

Мають значний науково-практичний інтерес удосконалені автором методичні підходи до оцінки ефективності управління земельними ресурсами аграрних підприємств шляхом кореляційно-регресійного моделювання впливу факторів на прибуток з одиниці площі сільськогосподарських угідь і визначення на їх основі комплексного показника ефективності управління.

В роботі набуло подальшого розвитку поняття «ефективне управління земельними ресурсами», що враховує фактор сталого економічного розвитку і передбачає формування такої управлінської системи, яка б забезпечувала стабільно зростаючий позитивний економічний ефект від використання землі з одночасним дотриманням екологічних і інших природоохоронних норм, а витрати на формування такого управлінського апарату, були б оптимальними та адекватними отриманому економічному, екологічному й соціальному ефекту.

Вагомим досягненням здобувача є розробка прикладних напрямів поліпшення екологічного стану регіону, гарантування ресурсозбереження, а також поліпшення інформаційного забезпечення громад щодо стану земельних ресурсів шляхом створення інформаційної бази кількісного обліку та якісного стану земельних ресурсів в об'єднаних територіальних громадах, що сприятиме вирішенню проблем фрагментарності інформаційного фонду, дублювання і суперечливості інформації, що надходить із різних джерел з метою обґрунтування еколого-економічних заходів щодо збалансованого землекористування.

Також набули подальшого розвитку підходи до експертного методу оцінки ефективності менеджменту територіальних громад, а саме проведено опитування керівників структурних підрозділів Зміївської міської

територіальної громади стосовно якості управління, зокрема ефективності управління земельними ресурсами громади, в результаті якого виявлено ряд проблем та перешкод, що стоять на заваді розвитку регіону.

Практичне значення дослідження

Розроблені теоретико-методологічні та прикладні положення логічно доведено до рівня конкретних пропозицій, можливих для впровадження в науку і практику для підвищення ефективності управління земельними ресурсами в територіальних громадах. Деякі з них можуть бути використані в процесі здійснення державного управління земельними ресурсами та для поліпшення виконання своїх функцій відділами земельних ресурсів та землекористування територіальних громад.

Основні результати дослідження мають практичне спрямування і можуть бути використані в діяльності територіальних громад та аграрних підприємств. Зокрема, результати дослідження схвалено та прийнято до впровадження: Зміївською міською радою Чугуївського району Харківської області (довідка № 01-12/2243 від 31.07.2024 р.), а також фермерським господарством «Світанок – 2020» Чугуївського району Харківської області (довідка № 18 від 29.07.2024 р.). Крім того, теоретичні та методичні положення дисертації використовуються в навчальному процесі Державного біотехнологічного університету (Акт впровадження результатів науково-дослідних, дослідно-конструкторських і технологічних робіт в освітній процес від 28.06.2024 р.)

Повнота викладення матеріалу дисертації у наукових публікаціях

Основні наукові положення й результати досліджень за темою дисертації обліковано в 14-ти наукових працях, з яких 6 статей у наукових фахових виданнях України та включених до міжнародних наукометричних баз даних, 2 статті у періодичних наукових виданнях держав, які входять до Організації економічного співробітництва та розвитку та Європейського Союзу, та 6 публікацій в інших виданнях.

Діючі вимоги МОН України до кількості та видів публікацій, які відображають матеріали та результати дослідження у відкритому друці, дотримано.

Основні положення і результати дисертаційного дослідження оприлюднені автором на таких конференціях: The 6th International scientific and practical conference «Modern problems of science, education and society» (Kyiv, Ukraine, SPC «Sci-conf.com.ua», 14-16.08.2023 p.); XXXVI Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні аспекти модернізації науки: стан, проблеми, тенденції розвитку» (м. Софія, Болгарія, ГО «ВАДНД», 07.09.2023 p.); The 9th International scientific and practical conference «Innovations and prospects in modern science» (Stockholm, Sweden, SSPG Publish, 28-30.08.2023 p.); The 4th International scientific and practical conference «Global science: prospects and innovations» (Liverpool, United Kingdom, Cognum Publishing House, 1-3.12.2023 p.), The 4th International scientific and practical conference «Modern research in science and education» (Chicago, USA, BoScience Publisher, 7-9.12.2023 p.), The 4th International scientific and practical conference «Topical aspects of modern scientific research» (Tokyo, Japan, CPN Publishing Group, 23.12.2023 p.).

Структура та зміст дисертації, її завершеність та відповідність встановленим вимогам щодо оформлення

Представлена дисертаційна робота Кухтіна Юрія Вікторовича має логічну структуру, її зміст повністю розкриває тему наукового дослідження. У вступі у стислій формі викладено актуальність теми, зв'язок з науковими програмами, мету і завдання дослідження, наукову новизну та практичне значення одержаних результатів, особистий внесок здобувача, апробацію результатів дисертації, публікації.

У першому розділі узагальнено нормативно-правові засади управління земельними ресурсами на загальнодержавному та місцевому рівні, визначено концептуальні засади ефективного управління земельними ресурсами в

територіальних громадах, а також уточнено методичні підходи до оцінки ефективності управління земельними ресурсами

У другому розділі дисертації проаналізовано сучасний стан земельних ресурсів в Україні та діюча система адміністративно-територіального устрою на базі територіальних громад, здійснено комплексну оцінку ефективності управління земельними ресурсами територіальних громад Харківської області, визначено місце екологічної складової управління земельними ресурсами в територіальних громадах як важливого чинника ресурсозбереження і розвитку регіону.

У третьому розділі обґрунтовано концепцію ефективного управління земельними ресурсами в територіальних громадах, запропоновано порядок оцінки ефективності управління земельними ресурсами територіальних громад експертним методом, а також методику комплексної оцінки ефективності управління земельними ресурсами територіальних громад.

Висновки дисертаційного дослідження викладено в логічній послідовності відповідно до мети та поставлених завдань, вони повністю відповідають змісту власних досліджень і засвідчують досягнення здобувачем поставленої мети.

Здобувачем викладено матеріал грамотно, логічно, українською мовою на високому рівні. Зміст дисертаційної роботи відповідає її суті. Між розділами та підрозділами роботи є належний взаємозв'язок. Посилання на інформаційні ресурси коректні. Висновки є логічними та підтверджені результатами апробації на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, публікацією у наукових фахових виданнях України та міжнародних журналах. Усе вищезазначене дозволяє констатувати достатність обґрунтованості та достовірності основних положень, висновків і рекомендацій дисертаційної роботи.

Оформлення дисертації відповідає вимогам наказу Міністерства науки та освіти України «Про затвердження Вимог до оформлення дисертації» від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами).

Академічна доброчесність

Аналіз дисертаційної роботи Кухтіна Юрія Вікторовича довів, що в ній відсутні прояви академічного плагіату, фальсифікації та фабрикації, тобто порушень академічної доброчесності у дисертації не має, що підтверджено перевіркою програмними засобами у Державному біотехнологічному університеті.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертаційної роботи

Не дивлячись на достатньо високий науковий рівень виконання дослідження та подання його результатів у дисертації, остання містить окремі недоліки та дискусійні положення:

1. Методологічно невірним є розміщення другого, з винесених на захист, положень наукової новизни у рубриці «вперше», адже методичний підхід завжди є проміжним науковим результатом, який дозволяє виявити певні тенденції, закономірності, врешті решт, індикатори або параметри, які, в свою чергу, можуть лежати в основі завершених наукових результатів, які безпосередньо створюють приріст знань. Методичний же підхід є нічим іншим, як засобом або інструментом отримання вказаних результатів.

2. Потребус уточнення формулювання останнього з винесених на захист положень наукової новизни, адже воно лише констатує той факт, що автором було застосовано експертний метод без конкретизації результатів, які буди отримані за його допомогою, адже виявлення «ряду проблем та перешкод, які стоять на заваді розвитку регіону» навряд чи можна вважати завершеним та змістовним науковим результатом. До того ж, незрозуміло, чи можна застосовувати розвинуті автором підходи за межами громади, в якій виконувалось застосування експертного методу.

3. Враховуючи сучасні виклики в сфері земельних відносин, у дослідженні варто було б приділити увагу використанню геоінформаційних систем при управлінні земельними ресурсами. Вважасмо, що в рамках

предметно-об'єктної сфери дослідження необхідно розглянути питання підтримки точних та актуальних земельних реєстрів, визначення екологічних ризиків, а також оптимізацію процесів планування та прийняття управлінських рішень;

4. Не знайшли достатнього відображення у змісті роботи питання розвитку ринку земель сільськогосподарського призначення та його впливу на управління земельними ресурсами в територіальних громадах;

5. Модель оцінки ефективності управління земельними ресурсами (розділ 3.3) вимагає, крім опису коефіцієнтів кореляції та детермінації, опис статистичних параметрів моделі.

У цілому зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Кухтіна Юрія Вікторовича, оскільки отримані наукові результати є достовірними, обґрунтованими та доведеними.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Кухтіна Юрія Вікторовича на тему «Ефективне управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад», подана на здобуття ступеня доктора філософії за галуззю знань «Управління та адміністрування» спеціальністю 073 «Менеджмент» є завершеною науковою роботою, написаною на актуальну тему у відповідності з пріоритетними напрямками досліджень та планами наукової роботи Державного біотехнологічного університету.

Наукові положення, висновки та пропозиції свідчать про досягнення поставленої мети та виконання поставлених завдань дослідження, є обґрунтованими і достовірними. Це свідчить про вирішення науково-практичного завдання, що пов'язане з обґрунтуванням теоретико-методичних засад та розробкою практичних рекомендацій щодо забезпечення ефективного управління земельними ресурсами територіальних громад. Усі запропоновані пропозиції пройшли необхідну апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях та у повному обсязі відображені у

публікаціях здобувача в достатньому обсязі та необхідній кількості відповідно до вимог до публікацій наукових наробків дисертацій на здобуття ступеня доктора філософії. Усі вони в сукупності розвивають сучасну теорію менеджменту. Розроблені в дисертаційному дослідженні пропозиції, впроваджені у діяльність територіальних громад України та аграрних підприємств, а також використані в навчальному процесі закладу вищої освіти. Оформлення, структура й обсяг дисертаційної роботи відповідають встановленим вимогам.

Дисертація Кухтіна Юрія Вікторовича на тему «Ефективне управління земельними ресурсами об'єднаних територіальних громад» за змістом відповідає вимогам до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора філософії, а саме вимогам пунктів 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (зі змінами).

Викладені аргументи дозволяють дійти висновку про те, що **Кухтін Юрій Вікторович** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 07 «Управління та адміністрування» за спеціальністю 073 «Менеджмент».

Опонент:

доктор економічних наук, професор,
в.о. завідувач кафедри геодезії і геоінформатики
Львівського національного університету
природокористування

Роман СТУПЕНЬ

Головний учений секретар
Наталія СТОЙКО
2024 р.

**ПІДПИС
ЗАСВІДЧУЮ**